

Udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft i Region Midtjyl- land

Bilag til notat til temadrøftelse på mø-
de i Vækstforum den 24. februar 2016

Udskast

Bilag

De syv pendlingsområder i Region Midtjylland

Region Midtjylland består af 19 kommuner, som er meget forskellige mht. størrelse, arbejdspladser, erhvervsstruktur, uddannelsesinstitutioner, arbejdsstyrke og demografi mv. Regional Udvikling har i forbindelse med analysegrundlaget for Vækst- og udviklingsstrategien udarbejdet et notat, som belyser pendlingen blandt uddannelsessøgende og beskæftigede i Region Midtjylland. Dette notat viste, at både uddannelses- og arbejdskraftpendlingen er koncentreret omkring 7 byområder i regionen. Dette er Holstebro, Herning, Viborg, Silkeborg, Randers, Aarhus og Horsens.¹

Til hver af de syv "centerkommuner" er der tilknyttet en eller flere nabokommuner, som kendetegnes ved, at mange borgere pendler til en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution i "centerkommunen".

Afgrænsning af de syv pendlingsområder

De syv arbejdsmarkeds- og uddannelsesområder, herefter kaldet pendlingsområder, er udvalgt, da hvert område indeholder en "centerkommune"/bykommune, som opfylder følgende kriterier:

- Indeholder et af de største byområder i regionen med over 30.000 indbyggere.
- Har et eller flere store uddannelsescentre eller uddannelsesinstitutioner.
- Er et arbejdspladsscenter, som tiltrækker arbejdskraft fra de omkringliggende områder.

Dvs. at de syv pendlingsområder kendetegnes ved en udbredt pendling af både arbejdskraft og elever/studerende. En stor del af pendlingen er "intern" i de enkelte områder, forstået på den måde, at en stor del af arbejdskraften og eleverne/de studerende pendler/rejser inden for det område, som er defineret af pendlingsområdet.

De syv pendlingsområder, som ses på nedenstående kort, er afgrænset til følgende kommuner:

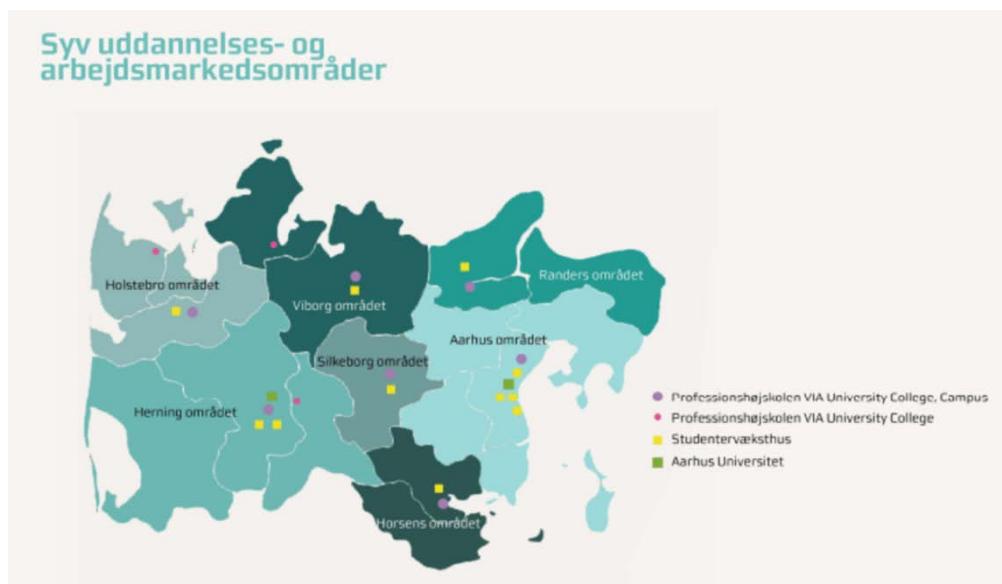
- Holstebro, Lemvig og Struer
- Herning, Ikast-Brandø og Ringkøbing-Skjern
- Viborg og Skive
- Silkeborg
- Randers og Norddjurs
- Aarhus, Favrskov, Odder, Samsø, Skanderborg og Syddjurs

¹ Notat om pendlingsområder, Regional Udvikling, Region Midtjylland 4. februar 2015 til møde.....?

- Horsens og Hedensted

Silkeborg skiller sig ud ved at være det eneste pendlingsområde, der kun består af en kommune. Baggrunden er, at pendlingsmønstrene i Silkeborg i forhold til både arbejdsmarkedet og uddannelsesområdet orienterer sig i flere geografiske retninger.

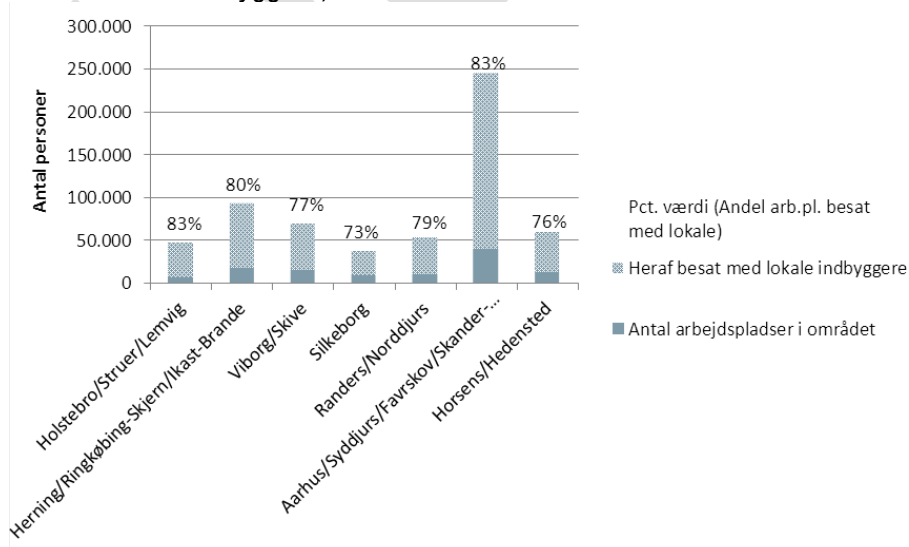
Figur 1. Oversigt over de syv pendlingsområder

8 ud af 10 arbejdspladser er besat med lokal arbejdskraft fra pendlingsområdet

Figuren nedenfor viser, at ca. 8 ud af 10 arbejdspladser er besat med lokal arbejdskraft i de syv pendlingsområder. Dvs. arbejdskraft, som er bosat i pendlingsområdet og som arbejder ved en virksomhed i området. Det betyder også, at kun ca. 2 ud af 10 arbejdspladser er besat med arbejdskraft, som bor uden for pendlingsområdet.

Figur 2. Antal arbejdspladser i de enkelte pendlingsområder, samt antal og andel af arbejdspladser besat med indbyggere, der er bosat i området. Tallene er for 2013.

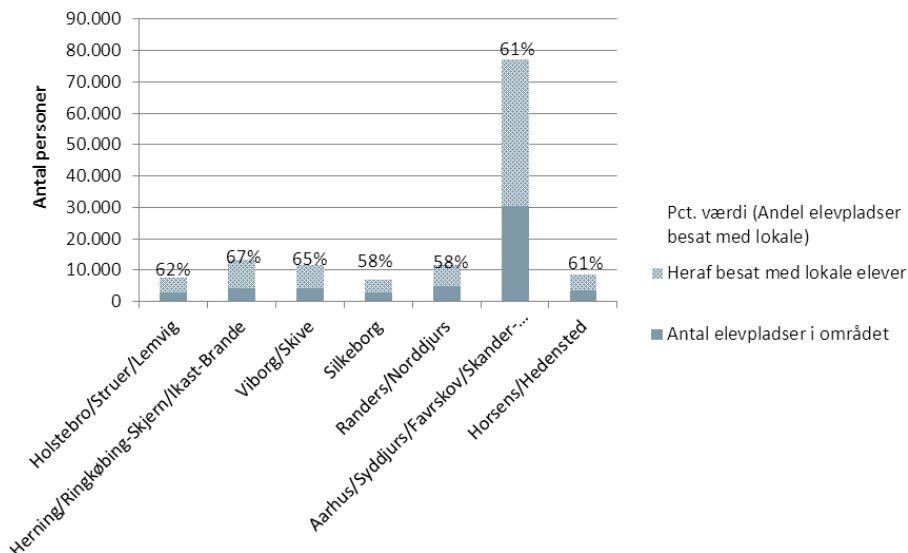
Kilde: Danmarks Statistik

Udkast

6 ud af 10 studiepladser er besat med lokale elever fra pendlingsområdet

Den geografiske tilknytning til pendlingsområdet for elever og studerende ved ungdomsuddannelser og videregående uddannelser er næsten på samme niveau som blandt de beskæftigede. Figuren nedenfor viser, at ca. 6 ud af 10 studiepladser er besat med elever og studerende, som er bosat i pendlingsområdet.

Figur 3. Antal studiepladser i de enkelte pendlingsområder, samt antal og andel af studiepladser besat med elever, der er bosat i området. Tallene er for 2014.

Kilde: Databanken ved Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Note: Tallene er for elevbestanden, dvs. antal elever ved ungdomsuddannelser og videregående uddannelser, som er i gang med en uddannelse den 30/9-2014. Bopæl er opgjort den 1/1-2014. Ca. 5 procent af bestanden er opgjort med ukendt eller uoplyst bopæl. Der er især en høj andel (ca. 16 procent) med ukendt/uoplyst bopæl ved mellemlange videregående uddannelsesinstitutioner i Horsens. Regional Udvikling vurderer, at en stor del af gruppen med ukendt/uoplyst bopæl kommer fra udlandet og er flyttet til studiebyen ved studiestart. Det betyder, at andelen af elevpladser, som er besat med elever, som er bosat i pendlingsområdet sandsynligvis er en del højere, end det fremgår af figuren.

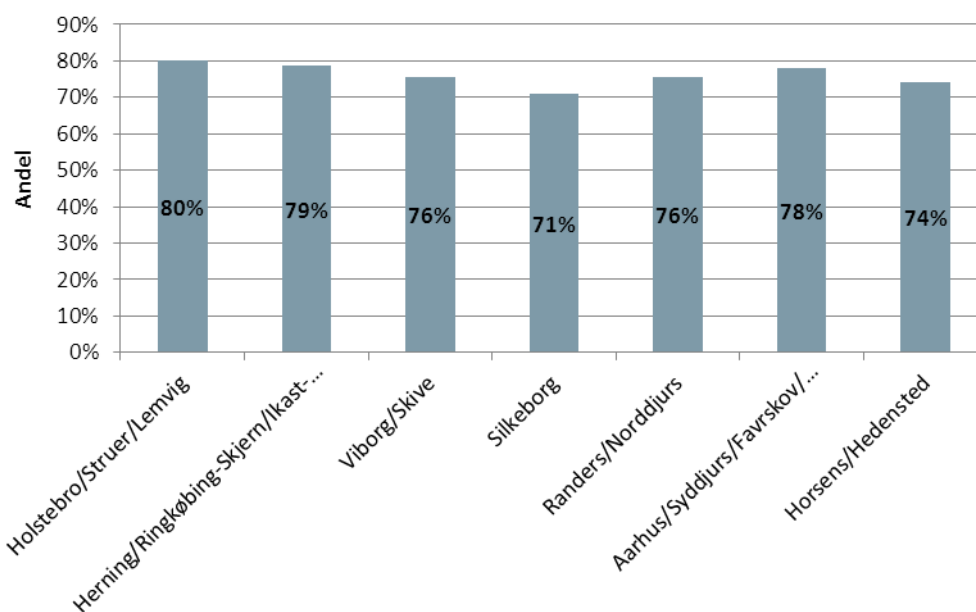
Hovedparten af arbejdspladser og studiepladser er besat med lokale fra pendlingsområdet

Figuren nedenfor giver et billede af de enkelte pendlingsområders "sammenhængskraft", når der ses på arbejdskraft- og uddannelsespendling samlet set.

I figuren ses den samlede andel af arbejdspladser og studiepladser ved de lokale virksomheder og uddannelsesinstitutioner, som er besat med beskæftigede eller elever/studerende, som er bosat i pendlingsområdet. For eksempel ses, at i pendlingsområdet "Holstebro, Lemvig og Struer" er ca. 80 procent af arbejdspladserne og de lokale studiepladser besat med beskæftigede eller elever/studerende, som bor i området.

I alle pendlingsområder ligger andelen mellem 71 procent og 80 procent. Silkeborg ligger marginalt lavere end de øvrige områder. Det er undersøgt, om det giver mening at lægge Silkeborg ind under andre områder, men det har ikke været tilfældet. Det viser sig, da pendlingsmønstrene for Silkeborg både retter sig østpå mod Aarhus, nordpå mod Viborg og vestpå mod Herning og Ikast-Brande.

Figur 4. Andel af arbejdspladser og studiepladser, som er besat med personer, som bor i området

Kilde: Danmarks Statistik og Databanken ved Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Note: Tallene for arbejdspladser/beskæftigede er for 2013, og tallene for studiepladser er for 2014.

Tekniske forklaringer

Fremskrivningsmetode

Fremskrivningerne er udarbejdet af Regional Udvikling med SAM-K/LINE-modellen, som er et analyseredskab, som gør det muligt at udarbejde regionale fremskrivninger på baggrund af de nationale fremskrivninger fra ADAM-modellen. ADAM-modellen udvikles og vedligeholdes af Danmarks Statistik. Udgangspunktet for den seneste SAM-K/LINE-model er ADAM fremskrivninger på baggrund af Økonomi- og Indenrigsministeriets konjunkturvurdering fra maj 2015, samt regeringens konvergensprogram for 2015.

Pendlingsområder i rapporten

Igennem rapporten anvendes nedenstående områdebetegnelser på de syv arbejdskraft- og uddannelsesområder/pendlingsområder i Region Midtjylland. Områderne dækker over følgende kommuner:

- Holstebro-området = Holstebro, Lemvig og Struer kommuner
- Herning-området = Herning, Ikast-Brande og Ringkøbing-Skjern kommuner
- Viborg-området = Viborg og Skive kommuner
- Silkeborg-området = Silkeborg kommune
- Randers-området = Randers og Norddjurs kommuner
- Aarhus-området = Aarhus, Favrskov, Odder, Samsø, Skanderborg og Syddjurs kommuner
- Horsens-området = Horsens og Hedensted kommuner

Forklaring vedr. brug af erhverv og brancher i rapporten

Igennem rapporten er en række data om bl.a. beskæftigelse og arbejdspladser opdelt på fem hovederhverv. De enkelte hovederhverv dækker over en række underbrancher. De fem erhvervsgrupper, som anvendes i rapporten, dækker over følgende brancher:

- Landbrug mv. = Landbrug, skovbrug og fiskeri.
- Industri mv. = Råstofudvinding, Føde-, drikke- og tobaksvareindustri, Tekstil- og læderindustri, Træ- og papirindustri, trykkerier, Olieraffinaderier, Kemisk industri, Medicinalindustri, Plast-, glas- og betonindustri, Metalindustri, Elektronikindustri, Fremst. af elektrisk udstyr, Maskinindustri, Transportmiddelindustri, Møbel og anden industri, Energiforsyning, Vandforsyning og renovation.
- Bygge og anlæg = Bygge og anlæg.
- Privat service = Handel, Transport, Hoteller og restauranter, Forlag, tv og radio, Telekommunikation, IT- og informationstjenester, Finansiering og forsikring, Ejendomshandel og udlejning, Rådgivning mv., Forskning og udvikling, Viden-service, Rejsebureauer, rengøring og anden operationel service.
- Offentlig service = Offentlig administration, forsvar og politi, Undervisning, Sundhedsvæsen, Sociale institutioner, Kultur og fritid, Andre serviceydelser.

Forklaring vedr. mangel på arbejdskraft/rekrutteringsproblemer

Den aktuelle rekrutteringssituation er belyst via den store rekrutteringsundersøgelse, som udarbejdes af STAR to gange om året. Dette er en meget omfattende spørgeundersøgelse med deltagelse fra over 14.000 virksomheder på landsplan. Undersøgelsen dækker hele arbejdsmarkedet – både geografisk og med hensyn til kvalifikationer og brancher. Bl.a. anvendes undersøgelsen til at afdække rekrutteringssituationen i de enkelte RAR-områder fordelt på ca. 900 forskellige stillingsbetegnelser

I undersøgelsen spørges der til rekrutteringer inden for de seneste **to** måneder. De overordnede spørgsmål er følgende:

1. Har du inden for de seneste to måneder forgæves forsøgt at rekruttere nye medarbejdere?
2. Hvor mange personer og hvilke stillingskategorier drejer det sig om?
3. Har den forgæves rekruttering betydet, at virksomheden har opgivet ordrer eller aktiviteter indenfor de seneste to måneder?

I den seneste undersøgelse har 68% af virksomhederne på landsplan ikke rekrutteret nye medarbejdere, 26% har fået medarbejdere og 7% har oplevet udfordringer. Dvs. 1/3-del af virksomhederne har haft behov for at rekruttere i perioden. I rekrutteringsundersøgelsen anfører 16 pct. af de virksomheder der rapporterer om rekrutteringsudfordringer, at de på interviewtidspunktet har besat stillingen med en anden profil end oprindeligt påtænkt, 9 pct. af stillingerne er nedlagt og 75 pct. af virksomhederne angiver, at stillingen stadig er ubesat på interviewtidspunktet.

En forgæves rekruttering, er defineret som en rekruttering, hvor:

- Virksomheden slet ikke får ansat en person til den pågældende stilling, som dermed forbliver ubesat, eller
- Stillingen efterfølgende er blevet besat, men med en medarbejder, med en anden profil.

Balancesituationen på længere sigt, er baseret på fremskrivninger med SAM-K/LINE-modellen af udbuds- og efterspørgselssiden fordelt på uddannelsesgrupper.

Størst mangel på faggrupper inden for det faglærte område

I den seneste arbejdsmarkedsbalance for Østjylland og Vestjylland er der i alt 99 stillingsbetegnelser, hvor der er registreret mangel på arbejdskraft eller paradoksproblemer. I tabellen på næste side er stillingsbetegnelserne opdelt efter de uddannelses- og kvalifikationskrav som typisk stilles til den pågældende stillingsbetegnelse.

Tabellen viser, at der generelt er flest stillingsbetegnelser med rekrutteringsproblemer inden for områder, som kræver en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse, mens der er færre rekrutteringsproblemer inden for det ufaglærte område.

Inden for hovedparten af de ufaglærte stillingsbetegnelser, hvor der er mangel på arbejdskraft, er der også krav til kompetencer og kvalifikationer f.eks. i form af særlige kurser, certifikater eller andre faglige kompetencer. Det gælder bl.a. inden for bygge- og anlæg, lager- og logistik og landbrugsområdet.

Tabellen med stillingsbetegnelser fordelt på hovedgrupper af uddannelser giver derfor kun en overordnet indikator for hvordan rekrutteringsproblemerne er fordelt på kvalifikationsområder eller uddannelser.

Substitution mellem uddannelsesgrupper

Inden for en del af de arbejdsområder, der traditionelt har været besat med ufaglært arbejdskraft, er der mange eksempler på stigende krav til uddannelser. Det kan man f.eks. se inden for lager- og transportområdet, hvor en stor del af tilgangen af ny arbejdskraft har en erhvervsuddannelse i modsætning til tidligere. Denne tendens ses også inden for bygge- og anlægsområdet, hvor f.eks. faglærte med en struktøruddannelse erstatter de ufaglærte jord- og betonarbejdere, som trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet på grund af alder.

Samtidig er der også en udbredt substitution mellem forskellige faggrupper på arbejdsmarkedet. Mange jobs inden for stillingsbetegnelser, hvor der typisk kræves en erhvervsfaglig eller videregående uddannelse, bliver besat med arbejdskraft med en helt anden uddannelse eller med 'ufaglært arbejdskraft'. F.eks. viser en analyse fra tænketanken DEA, at en meget stor del af de ufaglærte, nemlig helt op til 60 procent, i virkeligheden er beskæftiget på et højere niveau end deres uddannelse afslører. For de faglærte er omfanget noget lavere. Her er det op mod 15 procent, som er beskæftiget på et højere niveau.²

² Super ufaglærte og super faglærte - Kompetenceløft gennem efteruddannelse, DEA 2015.

Stillingsbetegnelser med rekrutteringsproblemer i Midtjylland i efteråret 2015 opdelt på uddannelsesgrupper

Ufaglærte/ specialarbejdere mv.	Faglærte	Videregående uddannede
specialarbejder, jord og beton	anlægsstruktør	bygningsingeniør
specialarbejder, kloak	beregner/opmåler	elektroingeniør
specialarbejder, maler	blikkenslager	energiingeniør
specialarbejder, murer	brølægger	farmaceut
murerarbejdsmand	bygningsmaler	it-ingeniør
fabriksarbejder	bygningssnedker	læge
sandblæser	elektriker	lægekonsulent
vodbinder	isolatør	maskiningeniør
dækmontør	kloakrørlægger	overlæge
svejsler	maskinfører	produktionsingeniør
anlægsgartnerarbejder	murer	revisor
landbrugsmedhjælper	rustfast industrimontør	sygehuslæge
minkfarmmedhjælper	rørlægger	projektleder, bygge og anlæg
turistmedarbejder, feriested	tømrer	bygningskonstruktør
rejsebureau medarbejder	vvs-montør	vvs-installatør
rengøringsassistent	kok	vvs-tekniker
ekspedient	køkkenchef	ernæringsassistent
grillekspedient	restaurantchef	it-arkitekt
telemarketingmedarbejder	tjener	it-konsulent
lager- og logistikmedarbejder	CNC-operatør	programmør og systemudvikler
taxichauffør	industritekniker	systemadministrator
	jern- og metalsliber	produktchef
	klejnsmed	account manager
	køletekniker	indkøber
	lastvogsmekaniker	key account manager
	mekaniker	produktspecialist
	smed	salgskonsulent
	værktøjsmager	anæstesi sygeplejerske
	speditør	farmakonom
	anlægsgartner	kiropraktor
	driftsleder, landbrug	operationssygeplejerske
	fodermester	optiker
	produktionsgartner	sygeplejerske
	bager	folkeskolelærer
	bagermester	ungdomsskolelærer
	fabriksbager	
	ejendomsfunktionær	
	butiksassistent	
	hospitals-serviceassistent	
	ortopædiskomager	
	social- og sundhedsassistent	
	brandmand	
	redder	

Kilde: Arbejdsmarkedsbalancen for 1. halvår 2016 – STAR (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering). Oversigten er udarbejdet på baggrund af arbejdsmarkedsbalancen for Østjylland og Vestjylland. Stillingsbetegnelserne er udtrykt, hvis der er "mangel på arbejdskraft" eller "paradoksproblemer".

Stillingsbetegnelser med mangel på arbejdskraft eller paradoksproblemer i efteråret 2015 i Øst- og Vestjylland

Oversigt over rekrutteringssituationen 1. halvår 2016:					
Østjylland:			Vestjylland		
Mangel på arbejdskraft:		Paradoks-problemer:	Mangel på arbejdskraft:		Paradoks-problemer:
Akademisk arbejde:	Kontor, adm., regnsk. og finans:	Bygge og anlæg:	Akademisk arbejde:	Jern, metal og auto:	Bygge og anlæg:
bygningsingeniør	speditør	bygningskonstruktør	bygningsingeniør	industritekniker	maskinfører
elektroingeniør	Landbrug, skovbrug mv.:	specialarbejder, maler	elektroingeniør	klejnsmed	murerarbejdsmand
energiingeniør	anlægsgartner	Hotel, rest., køkken, kantine:	it-ingeniør	køletekniker	specialarbejder, maler
farmaceut	driftsleder, landbrug	ernæringsassistent	læge	mekaniker	specialarbejder, murer
it-ingeniør	fodermester	tjener	lægekonsulent	smed	Industriel produktion
læge	produktionsgartner	It og teleteknik:	maskiningeniør	svejer	fabriksarbejder
lægekonsulent	Ledelse:	systemadministrator	overlæge	værktøjsmager	Landbrug, skovbrug mv.:
maskiningeniør	produktchef	Transport, post, lager mv.:	produktionsingeniør	Kontor, adm., regnsk. og finans:	anlægsgartner
overlæge	Medie, kultur, turisme mv.:	taxichauffør	revisor	speditør	anlægsgartnerarbejder
sygehuslæge	rejsebureau medarbejder		sygehuslæge	Ledelse:	landbrugsmedhjælper
Bygge og anlæg:	Nærings- og nydelsesmiddel:		Bygge og anlæg:	restaurantchef	minkfarmmedhjælper
anlægsstruktør	bager		bygningsmaler	Salg, indkøb og markedsføring:	Medie, kultur, turisme mv.:
beregner/opmåler	bagermester		bygningsnedker	butiksassistent	turistmedarbejder, feriested
blikkenslager	fabriksbager		isolatør	ekspedient	Salg, indkøb og markedsføring:
brolægger	Rengøring, ejend.service mv.:		murer	key account manager	telemarketingmedarbejder
elektriker	ejendomsfunktionær		projektleder, bygge og anlæg	produktspecialist	Transport, post, lager mv.:
isolatør	rengøringsassistent		specialarbejder, jord og beton	salgskonsulent	lager- og logistikmedarbejder
kloakrør lægger	Salg, indkøb og markedsføring:		tømrer	Sundhed, omsorg og pers. pleje:	Undervisning og vejledning:
murer	account manager		vvs-installatør	anæstesisygeplejerske	ungdomsskolelærer
rustfast industrimontør	grillekspedient		Hotel, rest., køkken, kantine:	operationssygeplejerske	
rør lægger	indkøber		kok	optiker	
specialarbejder, jord og beton	salgskonsulent		køkkenchef	social- og sundhedsassistent	
specialarbejder, kloak	Sundhed, omsorg og pers. pleje:		Industriel produktion:	sygeplejerske	
vvs-installatør	anæstesisygeplejerske		sandblæser	Undervisning og vejledning:	
vvs-montør	farmakonom		vodbinder	folkeskolelærer	
vvs-tekniker	hospitals-serviceassistent		It og teleteknik:		
Hotel, rest., køkken, kantine:	kiropraktor		it-arkitekt		
kok	operationssygeplejerske		programmør og systemudvikler		
køkkenchef	ortopædiskomager				
It og teleteknik:	social- og sundhedsassistent				
it-konsulent	sygeplejerske				
programmør og systemudvikler	Undervisning og vejledning:				
Jern, metal og auto:	folkeskolelærer				
CNC-operatør	Vagt, sikkerhed og overvågning:				
dækmontør	brandmand				
industritekniker	redder				
jern- og metallsliber					
klejnsmed					
lastvognsmekaniker					
mekaniker					
smed					
svejer					
værktøjsmager					

Udkast